

Reakce na využívání díla Karla Klostermanna pro ekologickou propagandu (článek uveden níže)

Dobrý den pane Hořejší, velmi pozorně jsem přečetl Váš článek o dokumentaristické hodnotě díla pana K.K. Nemohu Vám upřít skvělé zanícení pro objekt Vašeho výzkumu. Co mi chybí je pokora před velkým člověkem. Zeptal bych se Vás, proč jste takto jeho dílo pitval, ale odpověď mi přijde úplně jasná - chtěl jste podpořit ekologická stanoviska, což ovšem těžko někdo může pokládat za cíl jazykovědného výzkumu. Relativizujete-li dokumentaristickou schopnost pana K.K. činíte tak velmi chytře, protože relativizujete pouze měkká fakta (kde a jaký les/prales je či byl a zda byl správně chápán), tvrdým faktům typu kde stála hájovna nebo kolik letokruhů pilaři napočítali na rezonančních výřezech (oboje se vyskytuje také a oboje je dokumentaristika) těmto tvrdým faktům se v konfrontaci vyhýbáte, což je způsobeno tím, že chápete, že nemůžete zcela znevážit objekt svého výzkumu.

Z mého pohledu nemá Váš článek téměř žádnou odbornou hodnotu, literárně kritickou ani ekologicko-dokumentaristickou.

Martin Klewar

Karel Klostermann — dokumentarista Šumavy?

Michal Hořejší

[ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR]

Karel Klostermann a jeho dílo je v kontextu české literatury, ale také v kontextu české historie specifickým fenoménem. Ačkoli do oblasti příhraniční Šumavy, v níž se odehrává většina jeho próz, zasazovala děje svých knih řada česky píšících tvůrců už minimálně od sedmdesátých let 19. století,¹ titulem „básník Šumavy“² byl označen právě tento původně německy publikující autor.³ Dostal se tak (snad částečně mimoděk) do pozice nezanedbatelného participanta na ustavování části národního mýtu (srov. MACURA 1992, 1995).⁴

-
- 1 Ke genezi českojazyčné beletrie z prostředí Šumavy srov. TOMÁŠEK 2008: 45–46, 2016: 122–139.
  - 2 Srov. např.: „Klostermann se stal básníkem šumavské přírody, zosobněním kraje, s kterým srostl od svého dětství. Druhým domovem se mu stala krásná a drsná Šumava, kraj prostých sklářů, dřevorubců, myslivců, pytláků, dětí přírody“ (ČEČETKA 1923: 5); „V projektu, který oslavuje »básníka Šumavy« a »apoštola smířlivosti« ožije atmosféra, lidové tradice a zvyky krásné, ale drsné Šumavy, kraje prostých sklářů, dřevorubců, lesníků, pytláků a dětí přírody“ (SÁDLÍKOVÁ 2008); „Později byl tento básník Šumavy skoro zapomenut, komunisté zabránili novým vydáním jeho díla [sic!]“ (MAJER 2010).
  - 3 Interpretaci tohoto jevu přináší např. Jaroslava Janáčková, která tvrdí, že bezprecedentní a prakticky okamžitou popularitu přinesla Klostermannovi nejen sama látka, ale především způsob jejího publikování, který byl vědomě zacílený na masového čtenáře (JANÁČKOVÁ 2008: 31, 34).
  - 4 Projevuje se též ve zdůrazňování Klostermannova češství a šumavského původu, aspektů, s nimiž zacházel již sám spisovatel; viz: „Vyrostl jsem v českém prostředí, třeba jsem se v Čechách ani nenarodil, od dětství Čechem jsem se cítil a ničím jiným [...]“ (KLOSTERMANN 1926: 14); „Jsem dítě těchto hor, syn tohoto lidu; prožil jsem v jeho středu krásné, zlaté mládí, spolu s ním jsem se radoval i trpěl, znal tlukot jeho srdce a tep přírody, a ta, i když drsná a nehostinná, mi přece jen byla milující matkou, která je nám tím dražší, čím je chudší“ (KLOSTERMANN 1986: 12); „Šumava, kterou nám Karel Klostermann zjevil, je jeho rodný kraj, (ač nikoli mís-

Zejména na úrovni regionu proto dodnes přetrvává vztah ke Karlu Klostermannovi založený předně na identitním principu.⁵ Klostermannova beletrie se stala zdrojem jednoho z dominantních příběhů o Šumavě a její minulosti, který porazil několik silných narativů konkurenčních⁶ a který dosud (snad také v důsledku bouřlivé diskuze o podobě Národního parku Šumava) nepozbyl své životnosti.

Texty Klostermannových šumavských románů jsou ve veřejném (mediálním) diskurzu, a dokonce též v diskurzu odborném (viz HOŘEJŠÍ 2017) hojně vnímány jako jedinečné dokumenty (viz dále). A právě analýza diskurzu o Šumavě/Národním parku Šumava mě dovedla k potřebě podrobit rozboru nejen sdílený obraz Karla Klostermanna (IBID.), ale také samu povahu jeho literárního díla.

1. Karel Klostermann v diskurzu o Národním parku Šumava

Diskurz o Národním parku Šumava (dále též NPŠ), který definuji (hyper-)tématem jako soubor mediálních textů vztahujících se k problematice NPŠ (srov. WODAKOVÁ 2001: 66; REISIGL — WODAKOVÁ 2009: 89), se ve své historii vyznačuje častou přítomností motivu minulosti regionu, především pak motivu minulé podoby zdejší přírody (srov. HOŘEJŠÍ 2015d: 60). Zásadním tématem, které určuje charakter diskurzu, je otázka míry kulturnosti zdejšího přírodního prostředí — míry jeho dřívějšího ovlivnění lidskými aktivitami. Zejména v souvislosti s tzv. kůrovcovou kalamitou registrují výskyty kolokací *původní/přirozený les/porost* či spojení *v minulosti*, jež nezřídka refe-

---

tem narození) a lid, který tak zevrubně popsal, dal krev jeho krvi“ (REGAL 1926: 5); „S touto Šumavou, s jejím lesním bohatstvím, s jejími pastvisky, s jejím těžkým hospodařením uprostřed lesů a močálů, s jejím sklářským průmyslem, zkrátka se vším, co znamenalo v těchto lesních pustinách lidskou práci a namáhavý život, byl Klostermannův rod spojen po několik generací“ (TICHÝ 1956: 10–11).

- 5 Jméno Karla Klostermanna zaštiťuje nejrůznější objekty, produkty a instituce. Viz např. *Klostermannovu chatu* na Modravě z roku 1924, *Občanské sdružení Karel Klostermann, spisovatel Šumacy*, *Rok oslav Karla Klostermanna*, který byl u příležitosti 160 let od spisovatelova narození iniciován Jihočeským krajem a který se stal platformou debaty o budoucnosti jihočeského příhraničí, ležák strakonického pivovaru nebo jméno rychlíku na trase Plzeň — České Budějovice.
- 6 Mám na mysli například narativ, který byl vytvořen/zachycen v prvním dílu Ottoových *Čech*. Text Elišky Krásnohorské zde zobrazuje Šumavu jako panenské (sic!) území, které je rezervoárem české paměti a přirozenou ochranou české národnosti (KRÁSNOHORSKÁ 1882: 11n). O totožný příběh, se kterým pracuje Krásnohorská, se opírá předmluva Paterových *Obrázků ze Šumacy*: „A z duše, vzpomínkami na všechny ty krásy rozechvělé, volám k Vám, Vy mladí čeští čtenářové, navštivte časem Šumavu, abyste pokochali se jejími krásami, abyste povznesli ducha k čistému nadšení, abyste na těchto místech tajemných, připamatující sobě slavnou českou minulost, roznítily mladá srdce svá plamenem vřelé lásky k vlasti“ (PATERA 1889: [9]).

ruje do 19. století, nebo koncept *obnovy lesa*.⁷ Rozliční aktéři sporu o způsob přístupu ke správě lesů národního parku své argumenty přitom zakládají na autoritě Karla Klostermanna nebo přímo na obrazu „minulé Šumavy“, jenž vyplývá z Klostermannova díla nebo ze stereotypů, které se o toto dílo opírají.⁸ Záměrně zde mluvím o stereotypech, většinu zažitých tvrzení totiž spisovatelovy texty nedokládají. Kritika dokumentárních kvalit Klostermannovy beletrie je předmětem této studie.

2. Prostor a prostředí Klostermannových románů

Příznačným aspektem Klostermannových šumavských próz je precizní zasažení jejich dějiště do konkrétního a reálného prostoru. Spisovatel užívá taková toponyma, která jsou „vždy skutečně existující“ (PROCHÁZKOVÁ 2008: 62), přičemž jejich denotáty jsou umístěny adekvátně skutečné a ověřitelné situaci. To konstatuje například Martin C. Putna, podle něhož je nejpřitažlivějším prvkem autorových příběhů jejich „vsazování [...] do konkrétních a dobře identifikovatelných lokalit [...]“ (PUTNA 2001: 72), nebo Alice Jedličková, která hovoří o „geografické exaktnosti“ (JEDLIČKOVÁ 2012: 145). Tento rys není nic neobvyklého, podobně jsou s konkrétními místy spjaty třeba texty Jana Ne-

7 Koncept *obnovy lesa* vychází z představy stability porostů, tedy z toho, že „přirozený“ les je vzrostlý, věkově strukturovaný a souvislý (srov. heslo ve *Slovníku spisovného jazyka českého I.*: „souvislý porost jehličnatých n. listnatých (nikoli ovocných) stromů“ [SSJČ 1960: 1093] a v *Příručním slovníku jazyka českého II.*: „větší plocha souvisle porostlá neovocnými stromy jehličnatými n. listnatými; bot. rostlinné společenstvo o několika porostových patrech, tvořené hlavně dřevinami“ [PSJČ 1937–1938: 553]). Porost vyvrácený vichřicí nebo zbavený horního stromového patra vlivem žíru kůrovce není v kontextu konceptu „obnovy“ možné považovat za vlastní les, nýbrž za stav výjimečný a z ekosystémového hlediska nevhodný. Obnova je procesem návratu do stavu normality.

V korpusu MediaBank čítajícím 7 000 textů o rozsahu 3 mil. slov (HOŘEJŠÍ — MOCŇÁK 2016) se kolokace (v rozpětí -5 +5) *původní les* vyskytuje celkem 196×, *původní porost* 127×, *přirozený les* 623×, *přirozený porost* 147×, *obnova lesa* 373×. Kontaktní kolokace *v minulosti* se v korpusu vyskytuje 362×.

8 Viz např.: „Stál jsem u hospody na šumavském Březníku a pozoroval kolem dokola uschlý les. Plocha mrtvých mateřských porostů na Šumavě již dosahuje tisíců hektarů. Pralesům, jak je známe například z knih Karla Klostermanna, se věru nepodobají. Místo šumících velikánů jen pahýly, podivné ticho“ (JIRSA 2006); „Zlepšit přírodní prostředí je v současných podmínkách možno jen co možná přirozenou cestou. A nechceme nic šíleného, něco, co tu nikdy nebylo, naopak. Takto popisuje spisovatel Šumavy Karel Klostermann to, co dnes nazýváme bezzásahové území: Na protějším břehu divný vypínal se les [...]“ (HOLUB 2006); „Ona těžká technika bohužel do bývalých lesních porostů musí. V době »Klostermannovy« kalamity žilo v jedné větší šumavské obci víc obyvatel než dnes možná ve dvaceti“ (POKORNÝ 1999).

rudý, Adalberta Stiftera a mnohých dalších autorů. Recepce Klostermannova díla je však specifická. Jejím charakteristickým momentem je totiž mísení skutečnosti prostoru se skutečností prostředí, jež vede k efektu přijímání vyprávěných příběhů nebo jejich částí coby objektivních zpráv o historické realitě (srov. LEDERBUCHOVÁ 2008: 103). Tento moment, který přímo koresponduje s vnímáním celku díla jakožto dokumentu a který je běžný především u (v širším smyslu slova) laických čtenářů,⁹ se navíc a překvapivě vyskytuje také v reflexi Karla Klostermanna v české literární vědě¹⁰ (viz zejména HOŘEJŠÍ 2017). Dochází zde k obecné paradoxní situaci, v níž jsou tvrzení a postoje, jež zaujímá románový vypravěč, poměřovány vztahem k domnělé skutečnosti, jejíž obraz vychází především přímo z klostermannovského vyprávění. Mám předně na mysli motiv bezprecedentní vichřice následované „kúrovcovou kalamitou“, která navždy proměnila tvář Šumavy.

Zaměňování reálného kontextu s kontextem uměleckým je v případě Klostermannova díla kromě zmíněného situování v existujícím prostoru podpořeno několika dalšími možnými faktory. Jedná se a) o způsob, jímž se v čase proměňoval jeho žánrový charakter, b) o specifické vypravěčské strategie a c) o spisovatelovu reflexi vlastní tvorby. Klostermannovy rané a zpočátku německy psané texty, které od poloviny osmdesátých let přinášely stylizované reportáže ze života na Šumavě a které — částečně přepracované a v novém konceptu — vyšly roku 1890 pod názvem *Böhmerwaldskizzen*, mohly čtení Klostermannovy tvorby ovlivnit hned v jejím počátku. Žánr těchto črt, vyprávěných v ich-formě totiž osciluje mezi reportáží, turistickým průvodcem a povídkou (srov. RIEDLBAUCHOVÁ 2008: 73) a záměrně ve čtenáři probouzí důvěru v reálnost a zakotvenost předváděných postav a událostí. *Böhmerwaldskizzen* se však staly součástí Klostermannova portfolia až se značnou prodlevou — česky vyšly až více než třicet let po klíčových románech pod názvem *Ze Šumavy* (KLOSTERMANN 1925) a o dalších šedesát let později v novém překladu s titulem *Črty ze Šumavy* (IDEM 1986). Vliv črt na recepci autora díla jako celku je možné připustit jen jako pozdní, původ víry v reálnost popisovaného prostředí pak v črtách spatřovat nelze.

9 Viz např.: „Nedalo mi to a šel jsem se na tu spoušť těsně před uzavírkou podívat. Začal jsem u klasika. »Pohroma postihla celou oblast, sousední Bavorsko zrovna tak jako Čechy,« píše Klostermann o zatím největší »broučkové« katastrofě po vichřicích r. 1870“ (JUST 1996); „Karel Klostermann v nich [románech a povídkách] ukázal českým čtenářům Šumavu a Pošumaví, jak vypadaly v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století“ (SÁDLÍKOVÁ 2008).

10 Viz např.: „[K. Klostermann] na základě vlastních prožitků [...] zachytil nejen vnější podobu kraje, ale též velký úsek jeho historie a proces jeho vývoje od 60. let 19. století“ (ŘEPKOVÁ 1993: 729); „Snad nikdo nepochybuje o tom, že Klostermannův přínos nespočívá v pouhém zakonzervování tváře staré Šumavy“ (TOMÁŠEK 2008: 55).

Druhým faktorem, který se na ustavování přesvědčení, podle něhož je Klostermannovo dílo předně dokumentem, může podílet, jsou rozličné vypravěčské postupy obsažené v črtách, povídkách i románech. Jde jednak o průběžné explicitní deklarování toho, že vyprávění vychází z osobních prožitků¹¹ a jednak o využívání textových prostředků vedoucích k témuž efektu¹² (srov. též JANÁČKOVÁ 1985: 179, 2008: 33, LEDERBUCHOVÁ 2008: 104). K tomu je dále třeba připočítat strategii, již Klostermann využíval při hodnocení vlastního díla a která spočívá v důsledném zdůrazňování jeho dokumentární platnosti.¹³ Relevance tohoto (třetího) faktoru je však srovnatelná s faktorem žánrové povahy črt (viz výše). Klostermannovy reflexe se totiž ve čtenářsky dostupnějším zpracování objevují teprve po autorově smrti v knize *Červánky mého mládí* (KLOSTERMANN 1926), a tedy dlouho po uvedení jeho nejznámějších šumavských textů.

Pronikání fikčního a skutečného světa je tedy jevem, na němž se prokazatelně podílí sám autor, a to nejen zvolenou poetikou díla, ale také na úrovni metatextové. V součinnosti s dalšími aspekty, na něž spisovatel nemohl mít žádný přímý vliv (minimální konkurence, specifický vývoj regionu ad.), se z Klostermannova díla stal materiál, od něhož se očekává především dokumentární kvalita. O Klostermannovy texty se tak v obecném diskurzu na-

11 Srov. např.: „Na mne padla melancholická nálada; Černá hora, kterou si pamatuji ještě v její pralesní nádheře, vypadá teď jako Orjen na černoorské hranici; svahy jsou holé a mezi chuchvalci maliní a ostružiní ponuře vykukují jen haldy šedivého kamení“ (KLOSTERMANN 1986: 110); „A mladý lékař, který takto prožil první své vánoce po dosažení doktorské hodnosti, byl můj vlastní otec. Nezazlíš, drahý čtenáři, že tento příběh jsem ti vypravoval na jeho památku“ (IDEM 1971: 288); „Přebíral jsem se onehdy ve starých spisech svých a našel jsem zažloutlý lístek papíru a na něm slova litografovaná: Marie Svijanská, roz. Janotová, Karel Svijanský, kn. schwarzenberský revírník, novomanželé. Datum a místo nepovím; mám dosti příčin domnívat se, že paní Marie Svijanská nebyla jiná nežli Mančinka správčovic“ (IDEM 1999: 256–257) nebo „nedostává se mi fantazie ani vynalézavosti; lidé, jež jsem svým milým čtenářům představil, existovali neb existují právě tak jako existuje příroda, do níž jsem je uvedl, a já jsem si ani jednu z postav nevymyslíl, s nimiž moji čtenáři v mých skromných knihách se seznámili [...]“ (IDEM 2007: 128).

12 Např. nahrazování vlastních jmen iniciálami: „[...] dojel do B., kamž před polednem nemohl se dostat [...]“ (KLOSTERMANN 1937: 57) nebo užívání neúplných letopočtů: „Bůhví jaký osud zanesl revírníka Kořána roku 186* do Pürstlinku, ležícího půl hodiny od bavorských hranic uprostřed lesů a slatin [...]“ (IDEM 1999: 7).

13 Srov. např. „V románech V ráji šumavském, Ze světa lesních samot, Skláři, Za štěstím atd. všude líčeny jsou skutečné události, všude líčen jest skutečný život [...]“ (PLZEŇSKÉ LISTY 1897); „Osoby, jež předvádím čtenářům, existovaly, a co ve svých románech a povídkách vypravuji, se také stalo; já jsem to pouze kombinoval, uspořádal a v jakýsi celek upravil; je-li v tom realismus, tož jsem realistou“ (KLOSTERMANN 2012: 28).

příklad opírá centrální topos šumavského (pra)lesa (srov. kap. 3.4)¹⁴ nebo plastický obraz panenských monumentálních hvozdů, které trvaly od nepaměti a pak náhle a ve velice krátké době vzaly zcela za své. Předmětem další kapitoly je rozbor toho, jak prostředí oné „Klostermannovy Šumavy“, tedy té, jež vyplývá pouze z autorových (uměleckých) textů, skutečně vypadá.

3. Analýza

„Bůhví jaký osud zanesl revírníka Kořána roku 186* do Pürstlinku, ležícího půl hodiny od bavorských hranic, uprostřed lesů a slatin, kam před třiceti roky sotva lidská noha cestu našla,“ dozví se čtenář hned v úvodu románu *Ze světa lesních samot* (KLOSTERMANN 1999: 7); „Kmet opět kývl hlavou. »Marnost je všecko[...] klátíme se do hrobu. Stromy v lese byly starší a stály pevněji, a kde jsou? Odvážíme je, odvezli jsme jich na tisíce a ještě jich odvezeme více. Šest hodin ten vítr trval, a bylo po nich, staletí stály, a jediná chvíle je sklátila,«“ stojí v první kapitole románu *V ráji šumavském* (IDEM 1972: 6) a „Podle zakořeněného zvyku vás nejdříve zavedu do Železné Rudy, na jediné místo, kde se železnice dotýká přímo našeho lesnatého pohorí,“ začínají *Črty ze Šumavy* (IDEM 1986: 11).

Pro Klostermanna je Šumava především lesem, jehož popisu věnuje rozsáhlé pasáže všech svých knih.¹⁵ Kladu si proto následující otázku: Jak Karel Klostermann ve svých textech popisuje les a jeho vývoj? Jelikož mě zajímá především kritika nazírání Klostermanna a jeho díla jakožto bezpečného pramene zachycujícího podobu Šumavy 19. století, konfrontuji vzájemně spisovatelovy popisy konkrétních lokalit napříč všemi analyzovanými texty a tyto popisy poté porovnám s popisy obecnými/globálními (k definici popisů srov. kapitolu 3.1). Za materiál jsem zvolil tři Klostermannova stěžejní¹⁶

14 Tomuto toposu konvenuje též podoba známého Boubínského pralesa, který bývá běžně popisován jako jedinečný/jediný fragment „původního“ šumavského lesního porostu (srov. „Prales tento ponechal roku 1858 majitel [...] pro věčné časy svému osudu jako upomínku na bývalé pralesy, které se v krajině této rozkládaly“ [OSN IV. 1891: 475]; „Dnes vede Boubínským pralesem naučná stezka. Kdysi takové pralesy pokrývaly celou Šumavu a poskytovaly značnou zásobu dřeva“ (LANDA 2003: 573); „Stojí za připomenutí, že bez zásahů proti kůrovci v okolí Boubínského pralesa bychom tento poslední pralesní zbytek nedochovali“ (JIRSA — PITHART 2008).

15 V románu *Ze světa lesních samot*, který čítá zhruba 67 000 slov, je lexém *les* (po slovese *jít* a substantivu *revírník*) třetím nejfrekventovanějším autosémantikem. Vyskytuje se celkem 206×. Jednotka *lesní* je zde 52×, *hvozd* 16× a *prales* 6×. V románu *V ráji šumavském*, který čítá zhruba 76 000 slov, je *les* dokonce nejfrekventovanějším autosémantikem. Vyskytuje se zde celkem 261×. Jednotka *lesní* je zde 61×, *hvozd* 24× a *prales* 7×.

16 Stanovuji podle dvou kritérií: a) zejména podle přítomnosti popisů konkrétních lokalit, b) podle četnosti publikace: romány *Ze světa lesních samot* a *V ráji šumavském*

šumavská díla: romány *Ze světa lesních samot* (IDEM 1891, dále též *Z*), *V ráji šumavském* (IDEM 1893, dále též *R*) a průvodcovské *Črty ze Šumavy* (IDEM 1890, česky 1925, dále též *Č*). Tyto tři texty jsem zvolil rovněž s ohledem na to, že oba romány zobrazují Šumavu v době bezprostředně před klíčovým motivem Klostermannova díla — vichřici roku 1870 — a bezprostředně po ní, přičemž vichřici v nich lze zároveň považovat za jedno z podstatných témat. Výběr doplňuji *Črtami ze Šumavy*, které sice vyšly (německy) již rok před prvním časopiseckým uvedením Klostermannova románu *Ze světa lesních samot*, zaměřují se však na paralelní popis přírody soudobé i minulé z perspektivy specifického publicisticko-beletristického žánru (viz kapitolu 2).

3.1. Vymezení prostoru

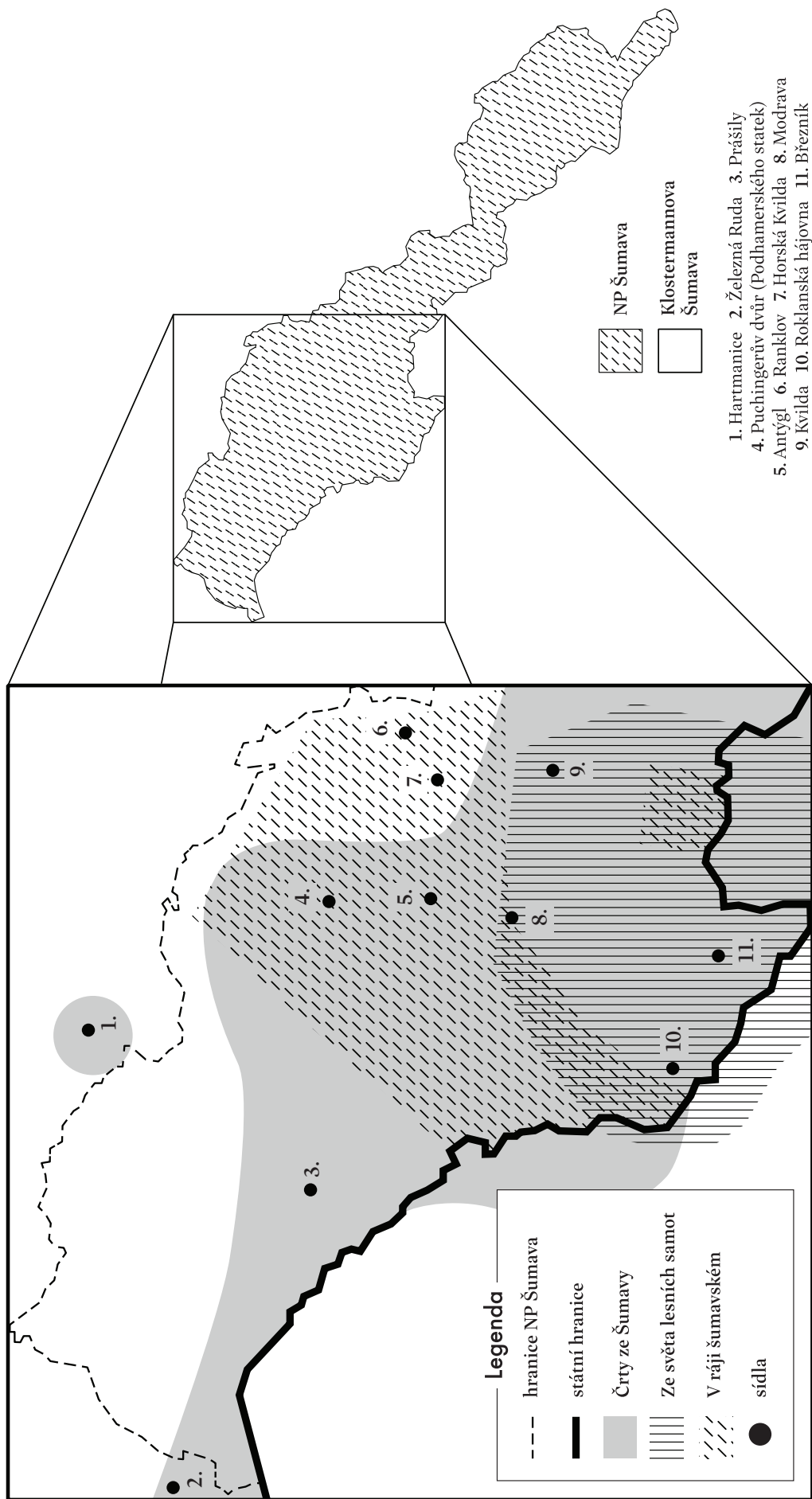
V nejkrajnějších, avšak nikoli ojedinělých případech přisuzuje Klostermann různé kvality celé Šumavě: „Ale moje Šumava, ta stará Šumava, jak bývala, ta nežije více, a komu tam býti, těžko dost je mu zápasiti. Ty stará Šumavo, ty má kolébko! Tvé hvězdy lehly, nikdy více v staré slávě nevstanou“ (*Z*: 257); „A tento nevídaný, neslýchaný blahobyt, tento život plný práce, ale také plný rozkoše, přinesl jim drobný brouček, pravý zlatohlávek, požehnané zvířátko, které podvrátilo starou Šumavu a jemuž učenci dali jméno kůrovec!“ (*R*: 8). Čtenář nevyhnutelně stojí před problémem, jakému prostoru vypravěčovy výroky (event. výroky postav) přisoudit — celému rozlehlému a nejasně vymezenému území, které známe pod pojmem *Šumava* (srov. HOŘEJŠÍ 2016a: 147–148), nebo celému prostoru, v němž se odehrává ten který Klostermannův román? Analýza mediálního diskurzu o Národním parku Šumava stejně jako reflexe Karla Klostermanna v literárněhistorické literatuře a v předmluvách k edicím (srov. IDEM 2017) ukazuje, že dominantním výkladem je ztotožňování „Klostermannovy Šumavy“ se Šumavou jakožto geografickým celkem (srov. IDEM 2016a: 150–151). Jsem přesvědčen, že se jedná o projev, který má základ především v chybné interpretaci pramenící z nedůsledné četby a čtenářova nesprávného očekávání vycházejícího ze specifických nároků, jež jsou na Klostermannovo dílo kladeny (viz kapitolu 1). Dějiště všech třech zkoumaných textů totiž zasahuje jen nevelký areál západní části současného národního parku. Ačkoli jiné autorovy knihy popisují území sahající například až ke Stachům či Sušici,¹⁷ západní část pohoří neopouští Klostermann nikdy.

---

patří mezi spisovatelova nejvydávanější díla — první vyšel celkem osmáctkrát, druhý čtrnáctkrát. *Črty ze Šumavy*, jejichž místo v kontextu Klostermannovy tvorby je specifické a které vyšly česky pouze třikrát, tak splňují pouze první kritérium. Oproti tomu patnáctkrát publikovaní *Skláři* splňují pouze kritérium druhé.

¹⁷ Viz např. soubor povídek *V srdci šumavských hvozdů* nebo novelu *Odysea soudního sluhu*.

Mapa I: Prostor analyzovaných knih v kontextu Národního parku Šumava.

Uvedený způsob popisu, tedy takový, který nelze vztáhnout k žádnému konkrétnímu maloplošnému území a který se často váže prostě k Šumavě, jsem nazval popisem **globálním**. Jeho opozici tvoří popis **lokální**, který — zjednodušeně řečeno — lze zakreslit do mapy, aniž přitom dojde k označení celého pohorí nebo většího celku (srov. též IDEM 2015a, 2015b, 2015c, 2016b). Do první části mapy i jsem tak zakreslil území, která jsou popsána ve třech zkoumaných knihách; v její druhé části je toto území promítnuto na plochu dnešního národního parku.

Je patrné, že nejrozsáhlejší prostor pojímají *Črty ze Šumavy* — vypravěčova cesta vede podél hranic od Železné Rudy až za prameny Vltavy. Román *V ráji šumavském* se odehrává převážně na území ohraničeném na severu tokem Losenice, na východě Javoří pilou a na západě Zhůřskými slatěmi. Dějištěm románu *Ze světa lesních samot* je oblast ohraničená Podroklaním, Modravou a prameny Vltavy. Prostory těchto třech knih se přitom překrývají pouze v oblasti Černé hory u pramenů Vltavy a v úzkém pásu táhnoucím se od Podroklaní k Modravě.

3.2. Globální popisy

Vzájemné porovnání popisů globálního charakteru ukázalo, že Karel Klostermann vykresluje Šumavu jako území, jehož příroda (resp. lesy) se od pradávna vyvíjela nezávisle na člověku; výsostnou hodnotou popisovaných (pra-)lesů je pak vedle věkovitosti (srov. např.: „Tam plavily se staleté kmeny pralesa [...]“ [Z: 12]; „[...] kde stáli staletí velikánové, pnouce k nebi kostrbaté, zelené své koruny, otvíraly se širší paseky [...]“ [R: 40]) jejich živá stabilita, kterou je míněna přirozená dynamika založená na odumírání nejstarších stromů a jejich následném doplňování podrostem — les zůstává vizuálně, ale i věkově neměnný: „Ty velké tu stály od nepaměti, ale věčně státi nebudou; zetlí ten onen, jeden po druhém, a padne; na jeho místo jiný postoupí a zmohtutní, třebas i zadlouho. Tak se stává, že dokud celou věc člověk lesu samému ponechává, nic lesu se nestane. Co les ztratí, zase si vynahradí“ (Z: 17); „[...] teprv když i jeho kořeny práchniví a síla vichřice kmen porazí, začne některý z mladíků, vzešlý z jeho semen, drát se za krutého boje o přežití vzhůru a nemilosrdně vytlačí méně odolné druhy“ (Č: 50); „Ba, přišla katastrofa jako potopa na kraje tyto a zvrátila starodávnou, velebnou tvářnost jejich [...]“ (Z: 61); „[...] k věčnému spánku odsouzených obrů, jejichž dlouholetá samovláda skončila vichřicí v roce 1870“ (Č: 105).

Vichřice, která do zobrazovaného světa náhle vstupuje, tuto tvářnost radikálně a plošně proměňuje. To, co tvořilo identitu oblasti, ustupuje, stará Šumava definitivně zaniká: „Šest hodin ten vítr trval, a bylo po nich, staletí stály, a jediná chvíle je sklátila. To byly stromy, starý prales [...]“ (R: 6); „[...] bylo mu lépe než jim, nekonečně lépe jako všem, kdož neviděli posledního boje, jemuž v obět padla bývalá, stará Šumava“ (Z: 246); „Ale ta rázovitá Šu-

mava, její vznešený, posvátný klid, poezie šumících smrkových hvozdů, ta už tady není, zmizela odsud navždy“ (Č: 11).¹⁸

Navzdory tomu, že koncept zlomu a zániku tvoří jeden ze základních pilířů Klostermannových globálních popisů, vyskytují se ve všech analyzovaných textech také obecné popisy takové povahy, jež je s těmito koncepty v příkrém rozporu. Představují totiž popisovaný prostor jako nadále pokrytý hlubokými „nepoškozenými“ lesy. Například „[...] onde odkrývajíce nové, dosud nevídané tvary, hroty, báně, spousty lesní, řídké pažitě, smutné, klečí porostlé plochy: jest to jedno, pravím; máš-li srdce citlivé, duši velebnosti přírody otevřenou, vnímavou pro krásu její, staneš v němém úžasu, budeš se klaněti Tvůrci a jeho dílům; vzdáš hold svůj naší staré Šumavě, vydají ohlas struny srdce tvého [...]“ (R: 60); „Jinaký jest život za zimních dob v nejzazších končinách vysokých planin ústřední Šumavy v Pürstlinku, v Podroklaní a v neobydlených široširých hvozdech, a jinaký opět tam, kde skupili se lidé v osady, kde nižší, teplejší polohy nedovolují nahromaditi přírodě tolik sněhu“ (R: 91) nebo „vždyť nikde ve střední, jižní a západní Evropě neexistují tak ohromné souvislé lesní plochy“ (Č: 62).

Tento nesoulad vyplývá z centrální funkce, kterou globální popisy v rámci výstavby textu plní. Tak jako důsledně budovaný obraz Šumavy jakožto území plošně proměněného vlivem vichřice, kůrovce a nakonec také lidskou chamtivostí vytváří bázi vyprávění o zániku rodu Podhamerského stejně jako kulisu pro dramatický odchod adjunkta Svijanského, který se po letech vrací do prostředí, v němž pro něho již není místo, obraz Šumavy coby prostoru oplývajícího „široširými hvozdy“ umožňuje podtrhnout (přinejmenším epizodně) nezbytný motiv ohrožení člověka přírodními silami — motiv, který tvoří zásadní prvek Klostermannova fikčního světa (srov. např. VANĚK 1999: 263, PUTNA 2001: 73).

18 Za pozornost přitom stojí několik náznaků v románu *Ze světa lesních samot*, které přírodní pohromu a s ní i zánik starého světa předznamenávají. Srov.: „Ale, mužíčku, vždyť je předpotopní [...],“ hodnotí dlouho před vichřicí Zdenička, choť revírníka Kořána, manželku jeho kolegy Malého. Kořán odvětí: „Předpotopní? Třeba, ale my jsme tu vůbec předpotopní; na nás ještě musí přijít katastrofa“ (Z: 61); „[...] já se snad nedočkám, ale vy jste mladší, uvidíte: přijde pohroma, a jaká! Ze strany západní, odkud vítr věje, odkud vichřice přicházejí, načali jsme onehdy les“ (Z: 17); nebo také záhadné „Konec světa ještě nebude, ten velký vítr ještě nebyl, o němž stojí psáno v starých knihách“ (Z: 239). V pořadí druhý doklad je realizací u Klostermanna nijak výjimečného konceptu lidské činnosti jakožto příčiny zániku „Šumavy“. První citace vedle toho vnáší představu zániku „Šumavy“ coby logického důsledku konce epochy a poslední citace pracuje s „katastrofou“ prorokovanou. Samotný smysl konce je v uvedených pasážích ztvárněn zcela rozdílně. Problému se blíže věnuji dále v kap. 3.5.

Na úrovni obecných popisů prokazatelně dochází k výrazným nesrovnalostem, a to především v rámci celého díla, v rámci konkrétních textů jsou rozpory této povahy méně časté. Z porovnání těchto globálních líčení s frekventovanými popisy lokálními (lokalizovatelnými) však plyne zjištění barvitější.

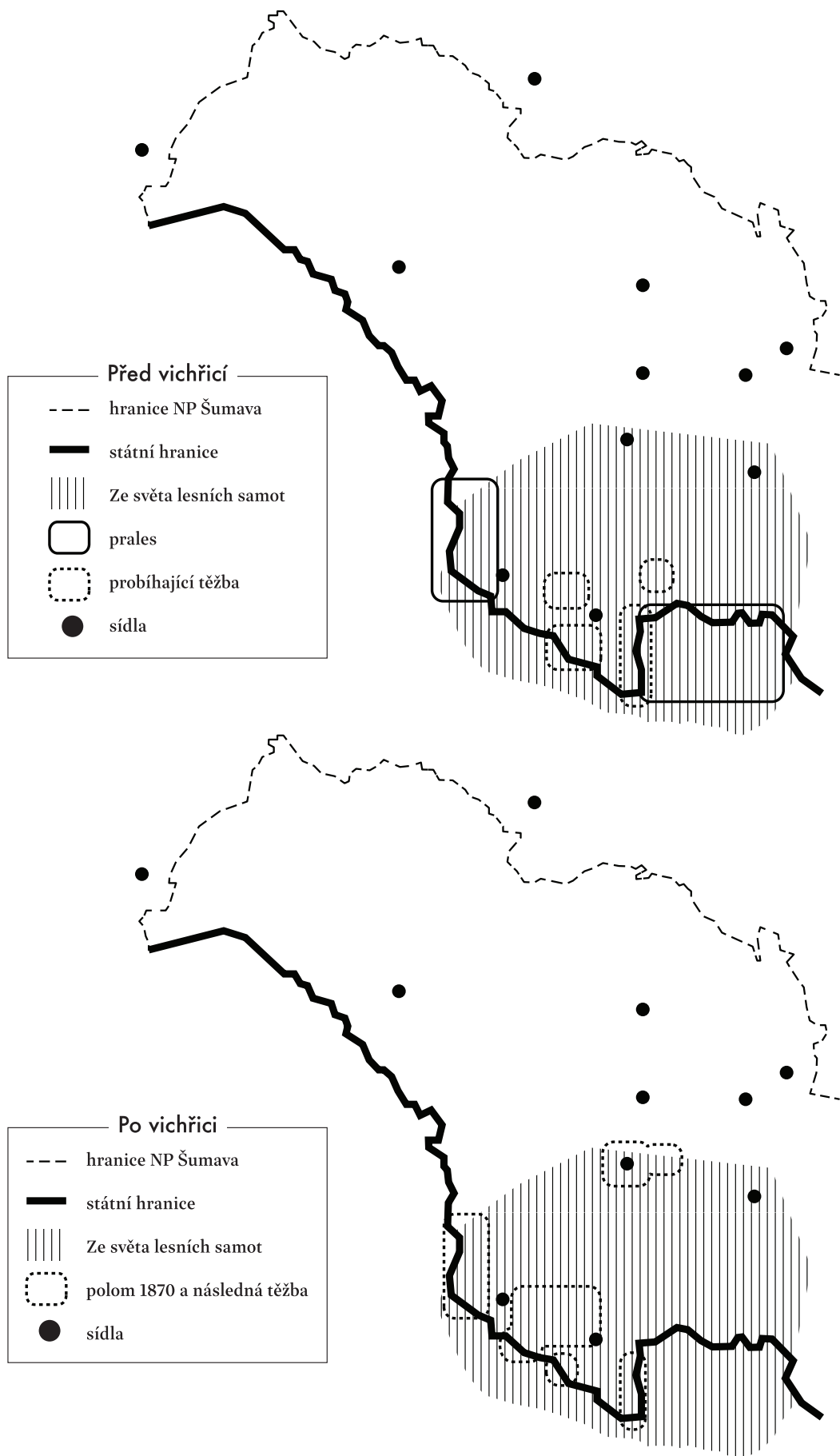
3.3. Lokální popisy — (pra)les a těžba

V této kapitole představím mapy poměru prostředí, které spisovatel označuje jako prales¹⁹ a jako (pra)les zničený vichřicí či těžbou, a to v rámci jednotlivých analyzovaných textů. Za účelem konfrontace lokálních popisů s těmi globálními porovnám nejdříve to, jak Klostermann své prostředí zobrazuje před „kalamitou“ z roku 1870 a po ní. Z tohoto důvodu jsem pro román *Ze světa lesních samot*, který se odehrává před i po vichřici, vytvořil mapy dvě. Mapy jsem zakreslil důsledně pouze na základě takových míst v textu, která konkrétním plochám přisuzují požadovanou kvalitu: například „Z pravé, západní strany ohraničují pláň Plattenhausen, Velký a Malý Špicberk, z levé, východní, Moorkopf a Marberg, všechny lesem zarostlé až do těch temen [...]“ (Z: 7) = les; „Jedna taková vlašská parta pracovala zároveň s oddělením domácím lidu na východním svahu Schwarzberku a v rozsedlinách mezi horou tou a Postberkem, tedy u pramenů Vltavy. Nikdo by neřekl, že poměrně tak krátkou dobou může krajina tak důkladně změnit ráz svůj. Tentam byl svého druhu jediný prales smrkový [...]“ (R: 107) = těžba.

3.3.1. *Ze světa lesních samot*

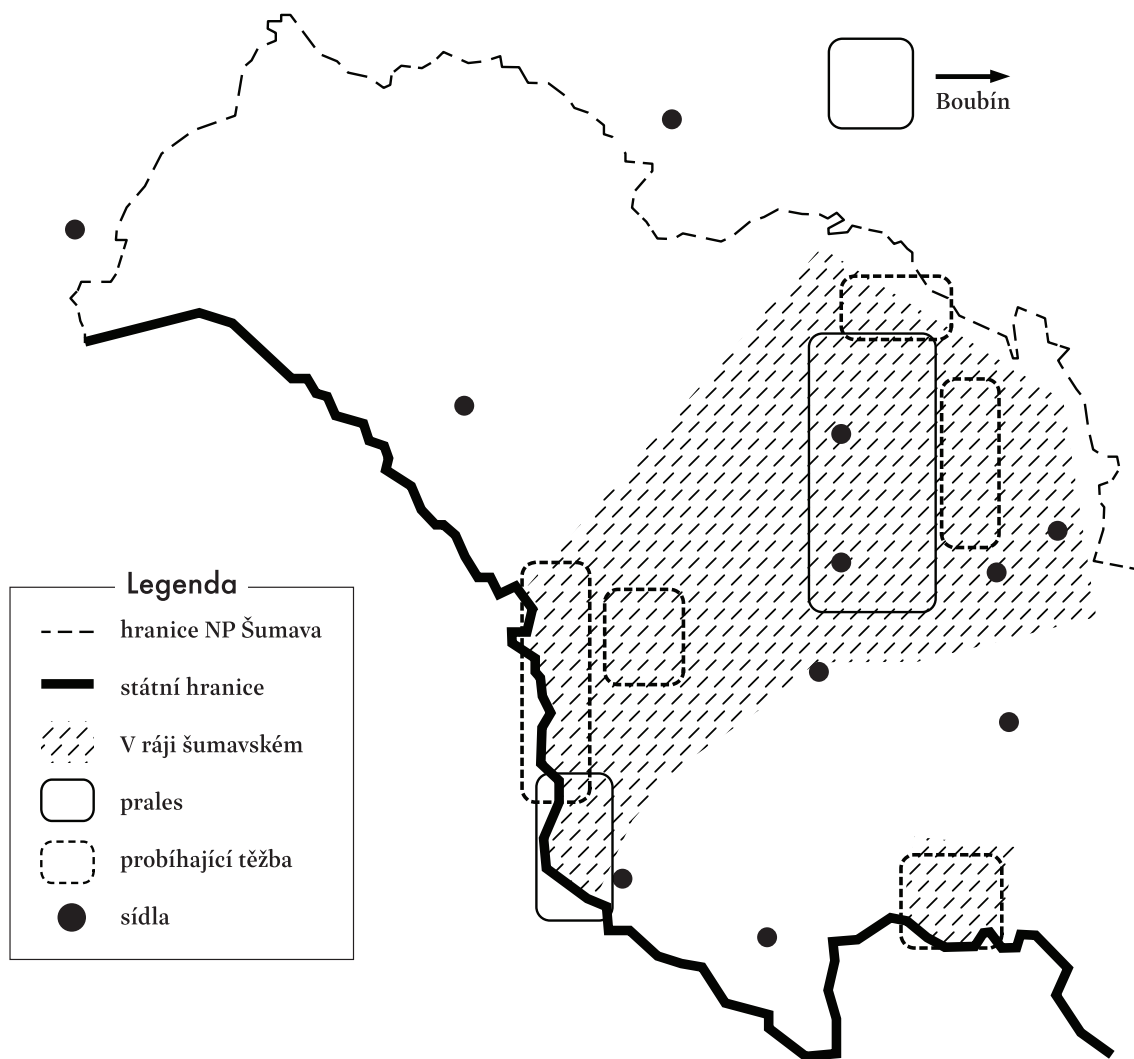
Z mapy 2 je dobře patrné, jak střídavě spisovatel prales umístil — pouze do míst kolem Steinfleckbergu a Farrenbergu jižně od Černé hory a pramene Vltavy a do takzvaného Podroklaní na západě. Jedná se o oblasti charakterizované jako neprostupné, plné tlejícího dřeva a relativně řídkého porostu

¹⁹ Počítám přitom jen ty oblasti, které jsou jako *prales* označené explicitně; ne tedy například ty, které autor pojmenovává jako *pustinu*, *divočinu*, *staleté hvozdy* apod. Např. prostředí, které je označováno lexémem *pustina* (v *Z* se vyskytuje celkem 4×, v *R* celkem 5× a v *Č* celkem 6×), bývá totiž nezřídka pouze územím neobydleným (srov.: „pustá, neobývaná, divoká krajina; pusté, divoké, nepěstěné místo“ [SSJČ 1964: 1182]). Viz „Dál a dál vedla je pouť. Táže liduprázdná pustina, i stezka přestala úplně. Šli měkkým mechem podle jakéhosi zarudlého potůčku, vpravo majíce nekonečný vysoký les, vlevo otevřenou bahnitou planinu, samou nízkou kleč, zakrsalé jivy, vysokou ostřici, ostružiny a tu a tam chumáč červených kvítků na dřevnatých lodyhách“ (Z: 36); „Nany dostala se lávkou přes Vydru, vystoupila po mírném svahu až do vsi Chýnice na protější straně řeky, a zvolivši opět lesní pěšiny, cizímu člověku sotva znatelné, zapadla v pustiny pod Adamsberkem, kde rozprostírá se děsný močál Tříjezerní“ (R: 84); „Jak to vypadá v chatě na Roklanu teď? Dostanete tam pivo, chleba, vejce a máslo; co byste v této pustině mohli požadovat víc?“ (Č: 59).

Mapa 2: Situace v románu *Ze světa lesních samot*, lokální popisy

Mapa 3: Situace v románu *V ráji šumavském*, lokální popisy

(ke Klostermannově definici pralesa viz kapitolu 3.4). Dominantním příznakem těchto lesů není estetická atraktivita, jak by odpovídalo zjištěním z analýzy popisů globálních, nýbrž pouze jejich postavení mimo prostor obývaný lidmi.

Z porovnání situací plyne, že podroklanský prales byl větrem vyvrácen, podobně jako les na cestě mezi Březníkem a Roklanskou hájovnou nebo v okolí Modravy či na Studené hoře, Blatném vrchu a Luzném. Toto vypravěč hodnotí jako zánik. (Pra)les se podle lokálních popisů nenachází po vichřici nikde. Přesně v souladu s popisy obecného charakteru zobrazují lokální líčení románu *Ze světa lesních samot* vichřici jako událost, která ukončila trvání „původní“ Šumavy.

3.3.2. *V ráji šumavském*

Román *V ráji šumavském*, jehož děj se odvíjí v době bezprostředně následující po vichřici 1870 a který časově přímo navazuje na *Svět lesních samot*, je svými globálními popisy zasazen do situace radikální změny, již oblast v krátkém čase prošla. Těžba dřeva, jeho doprava a obchod s ním jsou centrálními moti-

vy celého textu. Důležitým motivem je však — podobně jako v románu předcházejícím — také komplikovaný vztah člověka a přírody (lesa). Les místního člověka definuje: je pro něj zdrojem obživy, ale zároveň také stále přítomnou hrozbou. Snad z tohoto důvodu si v celém textu konkurují dva typy obecného popisu (viz kap. 3.2). Ten první hovoří o Šumavě jako o území lidnatém a plošně exploatovaném, ten druhý je hodnotí jako lesnaté, nepřístupné a divoké. Z mapy 3 je zřetelné, že líčení prostředí jakožto divočiny podporují také (a je třeba podotknout, že zejména) popisy lokálního charakteru, které umísťují rozsáhlý prales přímo do středu děje, do Povydří. Další prales se v románu nachází v Podroklaní a hovoří se zde také o pralesu boubínském.²⁰ Ačkoli je tedy těžba dřeva obecně umístěna na celou Šumavu a explicitně lokalizována do celkem čtyř rozlehlých oblastí, románový prostor nelze z hlediska kvality lesa považovat za homogenní. *Ráj šumavský* se tak ve svých tvrzeních o povaze přírodního prostředí dostává do rozporu s románem *Ze světa lesních samot*, jehož zaniklou, až postapokalypticky vylíčenou Šumavu (srov. též: „Na nebi objevila se rudá půlnoční zář, v krajině té nikdy nevidaná. »Konec světa!« věstil nejeden prorok, a Nany ze strachu ani nevycházela, ve dne v noci naslouchajíc, zda neuslyší hlahol trouby archandělovy“ [Z: 245]), vykresluje jako území nadále oplývající rozlehlými, člověkem nijak neovlivněnými, (pra) lesy. Dokumentární hodnota Klostermannova díla se tímto nutně komplikuje.

3.3.3. Črty ze Šumavy

V *Črtách ze Šumavy*, které jsou průvodcem především po příhraničních oblastech západní Šumavy, promlouvá vypravěč z pozice svědka, který popis různých lokalit konfrontuje s vlastními vzpomínkami sahajícími do doby před „osudnou²¹ kalamitou“. Vypravěč a autor jsou ztotožňováni v maximální míře. Povaha dokumentu je *Črtám* z části dána již žánrem (viz kapitolu 2) — jedná se o turistického průvodce, který ze své konvenční podoby vybočuje mimo jiné průběžným porovnáváním soudobého a minulého stavu a častými apely na čtenáře, jehož účasti se vypravěč průběžně dovolává.²² Na tomto

20 Boubín, který stojí zcela vně Klostermannova literárního prostoru, plní funkci referenčního prostředí — reprezentuje ideál monumentálního pralesa (srov. poznámku 14).

21 Viz „[...] i v této zimní době nepřestával hlodati osudný hmyz“ (R: 163) nebo „Něčemu nás ta osudná vichřice přece jen naučila [...]“ (Č: 110).

22 Srov. : „Pohodlnou stezkou stoupáte k šedivému temeni vysokého Javoru i na zubatý vrchol Jezerní hory; možná, že při tom v duchu velebíte obětavé ruce, které skrz husté kořání, přes rozbředlé mokřiny i přes tvrdá, rozeklaná skaliska vybudovaly a urovnaly tyto stezky. Ah ano, dávám vám zapravdu, ale přece jen bych byl radši, kdyby všechno bylo jako dřív [...]“ (Č: 12); „Přijdete-li někdy do údolí zvaného šachtárna [Povydří — pozn. překl.], vzpomeňte si na tyto příběhy. Jakkoliv se vám zdají být nadnesené nebo kalendářovité, přece jsou slovo za slovem pravdivé“ (Č: 40).

půdorysu je vystavěn koncept, který Karel Klostermann užívá také ve svých šumavských románech, jež po *Črtách* následovaly. Jedná se o konstruování obrazu Šumavy jakožto oblasti, jejíž historie se dělí na dlouhou minulost bez vývoje, která se ovšem týká přírody i člověka, a přítomnost, jež je od této minulosti oddělena zřetelným, brutálním zlomem.

Prostor, kterým *Črty* provádějí, je ze všech třech vybraných textů největší. Popisy prostředí odpovídají beletrii — *Črty* často hovoří o bývalém (pra)lese, který se ještě v nedávné době rozprostíral na velkých plochách (Č: 34n, 50, 82 ad.) a je přitom lhostejné, jestli území, které takto hodnotí, zasáhla vichřice, kůrovec nebo lidská činnost.

3.4. Klostermannův (pra)les

a) „[...] vlevo les, kostrbatý, z něhož **tu a tam čněl nebetyčný velikán**, a polovyrostlé mlázi kolem něho mělo vrcholky do sebe spletené; bílé byly pně, větve šedým mechem potaženy, celá půda mrtvolami smrčků různé velikosti poseta — prales“ (Z: 63); „Na protějším břehu divný vypínal se les: všecka země pokryta práchnivějícími, zpuchřelými kmeny, zeleným mechem, vřesem i drobnými stromky; v dosti značných mezerách tu jeden smrk velikán, tam druhý, onde třetí; úžasný byl objem, mechem pokryt peň a dlouhými, řasnatými lišejníky větve i ratolesti; vůkol menší dorost, slabý, zakrsalý, větve přeražené, vrcholy od jednoho k druhému plazícími se lišejníky jako spoutané; zde onde kmen vší kůry prostý, bez vrcholu, hluboko ve skále zakořeněn, ač přímo stojící, přece příšerná mrtvola; vedle něho rozložitě kořání stromu vichřicí ze země vyrvaného, se vší prstí i s mohutnými kameny, jež viseti zůstaly; mezi vším tím drastickým porostem — jenž navzájem vzduch i půdu si odnímal, druh druhu dusil a hladem mořil — černé tůně, temnorudé kaluže [...] Hajný ukázal prstem: »Prales«“ (Z: 28).

b) „Podle cesty byl les nízký, velké stromy už dávno vysekané, ale dál nalevo **nekonečný prales, místy až dosud zachovalý** v hlubokých chráněných úvalech, houština, jíž nikdo nepronikne, černá, věčně mokrá půda, pokrytá věkovitou trouchelí, vodou nabobtaným mechem, na nějž od let tisíci nepadl jediný paprsek slunečný [...]“ (R: 10).

c) „Nemusíme jít daleko, abychom se dostali do lesa, a potom jsme vlastně na pořád v lese; i když ještě mladém, z náletu semínek. Pak ale spatříme i stovky, ba tisíce vyvrácených stromů, jejichž kmeny tu leží jednotlivě nebo v navršených hromadách, obaleny mechem a lišejníkem, obrostlé chuchvalci vřesu a borůvčí a propojené navzájem myriádami kořenů a šlahounů rostlin. Vypovídají o nedávné době, kdy nad hlavami človíčků, kteří se odvážili do tiché pustiny, šuměl opravdový prales **v celé své nádheře i pochmurné majestátnosti**“ (Č: 50); „Kdo viděl lesní divočinu mezi zprvu jmenovanými dvěma horami před

katastrofou a přišel sem zase později, musí mi dát zapravdu, že krajina ztratila mnoho ze svého **typického vzhledu**. Nepopsatelně nádherný **majestátní prales**, který zaplňoval prohlubeň mezi Černou horou a Stráží, je pryč [...]“ (Č: 118); „Jsou to samé mladé porosty, **vysoký les** nespátříme, natož prales“ (Č: 14).

Z porovnání popisů pralesa, které jsou demonstrovány uvedenými úryvky, plyne, že Karel Klostermann nepracuje s pojmem *prales* konzistentně. Zachází totiž s několika různými typy pralesů založenými na odlišných definičních kritériích, která nemusí být vždy ve vztahu komplementarity — jedná se o les, který je a) neprostupný a nedotknutý, nebo o les, který je b) prostě majestátní a krásný, přičemž kritérium majestátnosti (lze je nazvat estetické) v Klostermannových textech jednoznačně frekvenčně převažuje, respektive je výrazně častěji přítomné. Divoký a nepřátelský prales je v Klostermannově fikčním světě ten, který tvoří partnera a protivníka člověku, či šířeji kultuře. Je to ten prales, který obklopuje hrdiny *Světa lesních samot* nebo prales okolo Vydry, jímž se v *Ráji šumavském* prodírá Nany (R: 84–87). Obdobný prales představují také *Črty* a to v Podroklaní: „Postupně však přechází smrkový les v pokroucenou kleč, která se v roztodivných propletencích rozprostírá po bažinaté půdě. To je taky prales, ještě neposkvrněný, panenský prales. Na jeho bezednou zemi dosud nevzkročila noha člověka“ (Č: 50–53). V tomto explicitním dokladu je zcela evidentní, že pralesem vypravěč nemíní majestátní a věkovitý „chrám přírody“ (Z: 34, 55, 79, 239; R: 108, 131), ale zakrslý a esteticky nevábný les.

Jelikož je nesporné, že argumentace potřebou výstavby fikčního světa nemůže v případě průvodcovských *Črt*, z nichž pochází poslední citát dokládající existenci vizuálně neatraktivního pralesa, platit plně, pojátkem mezi oběma Klostermannovými pralesy musí tedy být něco jiného. Jedná se o původnost:²³ „[...] kdysi tak nádhernému lesu zvonily hranu. Klesl a už asi nikdy, nikdy nepovstane v **původní**, panenské kráse, ve své zasmušilé majestátnosti“ (Č: 118). Maxima původnosti je tím kritériem, jež spisovateli dovoluje užívat pojmu *prales* ambivalentně. A protože původnost se zvláště v kontextu přírody pojí jak s nedotčeností,²⁴ tak také s krásou, jež je právě na nedotčenosti závislá, dochází v Klostermannových prózách k častým případům, v nichž je porost téže podoby jednou hodnocen jako prales, podruhé pak jako prales bývalý. Autor může změnu podoby lesa podat jako jeho zánik.

23 Kritérium původnosti opírající se o nedotčenost definuje prales také v *Příručním slovníku jazyka českého IV.* a ve *Slovníku spisovného jazyka českého II.*: prales = „původní les nedotčený zásahem člověka“ (PSJČ 1941–1943: 990; SSJČ 1964: 863). Klostermann původnost prokazatelně kontaminuje aspektem stability; původní předně považuje za věkovité.

24 Srov. též heslo v *Slovníku spisovného jazyka českého II.*: „bot. p. (rostlinné) společenstvo nedotčené člověkem (např. boubínský prales), prvotní“ (SSJČ 1964: 1185).

Konkrétní hodnocení jsou v převážné většině případů plně podřízena své funkci v rámci celku uměleckého textu.

Jak jsem již uvedl v kapitole 3.2, vypravěč i aktéři obou analyzovaných románů staví při svých popisech lesa do popředí zejména jeho živou neměnnost, která spočívá v odumírání nejstarších stromů a jejich průběžném nahrazování stromy mladšími;²⁵ právě porušení tohoto („původního“) řádu je až na nečetné výjimky hodnoceno jako zánik, který je důsledkem nepatřičného vybočení z (odvěké) přirozenosti.²⁶

3.5. Příčina zániku

Lesy „[...] staletí stály, a jediná chvíle je sklátila“ (R: 6). Co je v Klostermannových popisech prostředí příčinou zlomu, hybatelem toho, že se staletý řád přírody během několika hodin rozpadl?

Jedním z agentů změny je překvapivě sama „příroda“: „Bezpřestání se před námi rozprostírají lesy a slatě a vyprávějí nám eposej, která nemá obdoby, eposej o zaniklém a zanikajícím obřím rodu, který **nechala příroda vyrůst** a pak ho nemilosrdně zničila“ (Č: 123); „Ale takhle to přijít nemuselo [...] člověk by **víru v Boha** ztratil [...] čímpak se ten les provinil? [...] Kdyby to lidi bylo mlátilo, nic bych neřekl“ (Z: 244). Pro porovnání uvádím také citaci z povídky *Schovanec*: „[...] ty tam jsou pralesy i vývraty na zemi trouchnivější, jen vichřice zůstaly a metelice zuří přes široširé holé planiny a chytá se v tvrdé plazivé kleči močálů, v pozůstalých krcích, jež **zloba její nevyvrátí**“ (KLOSTERMANN 1971: 29). Z dokladů je patrné, že pojmu *příroda* užívá Klostermann nejen v aktuálně dominantním významu „souhrnu skutečností, které nevznikly úmyslnou činností lidskou“,²⁷ tedy jako opozice k pojmu *kultura*, ale také ve starším významu „základní tvůrčí síly“.²⁸ Uvedené tvrzení lze opřít o výše citovaný doklad ze *Světa lesních samot*, v němž hajný

25 Autor vychází z představy, podle níž jsou „šumavské“ lesy (kterými míní horské smrčiny) stabilní (klimaxové). Vůbec nepočítá s tím, že by jakákoli plošná narušení mohla být součástí jejich přirozené dynamiky.

26 K historickému pojetí (pra)lesa a jeho dynamiky je vhodné zmínit ztvárnění Jana Nerudy, který popsal šumavské polomy z podzimu roku 1870 následovně: „Je v tom všem divně divoký poklid, jako náhle strnulého proudy lávy, a mrtvý obraz, obraz hřbitova. A zas druhá stráž a druhý hřbitov, třetí hřbitov, čtvrtý, zde kráčela rozzuřená příroda, obrovitá bouř, od hory k hoře, vidíme stopy její nohy“ (NERUDA 1894: 240); porost v okolí pramene Vltavy, který nazývá pralesem, pak líčí takto: „Chrámové sloupy jsou štíhle vypnuty. [...] Po kmenech táhnou se až k zemi chumáče šedých vousů. Některá souš přímo ještě stojící, ale již bez listu, bez kůry, vypadá jako kostra bílá“ (IBID.: 241). Neruda podmiňuje existenci pralesa přítomností vzrostlých (monumentálních) stromů — vychází z estetického kritéria.

27 Srov. heslo „příroda“ (SSJČ 1964: 1127).

28 Srov. heslo „příroda“ (PSJČ 1944–1948: 420).

Malý z ničivosti vichřice nepřímo viní Boha, ale také o další kontexty slova *příroda* v obou románech.²⁹

Druhým agentem je člověk a jeho neuvážené zásahy do přírodního systému (kultura je ohrožením přírody). Tato interpretace se objevuje ve *Světě lesních samot*: „Tak se stává, že dokud celou věc člověk lesu samému ponechává, nic lesu se nestane. Co les ztratí, zase si vynahradí. Ale pokácejte ty staré stromy zkraje, ty velké, a uvidíte! Vzepře se vítr do husté drobotiny, a povídám vám, celou rázem ji položí. To bude mela!“ říká jeden z dřevařů v debatě s hajným Vavruchem (Z: 17). Další doklad se objevuje v *Črtách*: „[...] naši předchůdci začínali kácet les z návětrné strany, kde stály nejsilnější stromy. Ty svými obrovitými těly chránily slabší kmeny, zakořeněné v mělké, vlhké půdě. Kdyby se ty větrolamy byly zachovaly, vichřice se o ně roztránila,“ komentuje vypravěčův souputník, lesní adjunkt, pohled na polomy na Černé hoře nad prameny Vltavy (Č: 110).

Třetí možnou příčinou rozpadu lesa je nevyhnutelnost osudu. Srov. „»[...] my jsme tu vůbec předpotopní; na nás ještě **musí přijít** katastrofa.« Ani nepomyslel, jakou děl pravdu. Ba, přišla katastrofa jako potopa na kraje tyto a zvrátila starodávnou, velebnou tvářnost jejich, zvrátila lid i podmínky jejich života, zdroje blahobytu jejich zasypala [...]“ (Z: 61). Podle této motivace les podléhá vichřici nikoli proto, že došlo k narušení přirozených přírodních procesů. Nezaniká však ani proto, že tak z nejasných důvodů rozhodla příroda/Bůh. Zaniká proto, že odchází starý způsob života, který se v jejich kulisách odehrával (kultura a příroda tvoří svazek).

Ačkoli sám „zánik Šumavy“ — leitmotiv analyzovaných textů — je hodnocen jako událost jednoznačně negativní a zcela bezprecedentní, uspokojivá interpretace jeho příčiny se v textech nenachází. V konkurenci nejasných agentů, jako jsou Bůh, příroda či osud, se tak pro čtenáře, který očekává objektivní zjištění, může jevit jako srozumitelná pouze příčina v neuvážených zásazích člověka do přirozené dynamiky lesa a z ní představa o zániku jakožto přímém důsledku poškození původních vztahů (viz kapitolu 3.4).

4. Závěr

Analýza a vzájemná konfrontace popisů přírodního prostředí (lesa) ve třech šumavských dílech spisovatele Karla Klostermanna odhalila zásadní inkonzistence. Na základě porovnání popisů lokalit, které se objevují ve více než jedné knize, lze prohlásit, že spisovatelovo dílo jakožto dokument — za nějž je prohlásil sám autor a za nějž je zároveň hojně považováno ve veřejném

²⁹ Viz např.: „Příroda nadarmo nevštípila v srdce ženám touhu po maminkování; nemají-li vlastních dětí, přenášejí mateřskou něžnost na jiné lidi, třeba i na němou tvář“ (Z: 108); „[...] od těch tam nedalo se nic lepšího očekávat, u těch ležela všecka zvrhlost v přírodě — to nebyli lidé jako oni“ (R: 123).

diskurzu — selhává. Zejména nestálá kritéria hodnocení jevů, která se projevují například ve dvojí definici pralesa či v uvádění trojí komplementární příčiny historického zlomu, umožňují Klostermannovi různá tvrzení o kvalitě prostředí částečně v závislosti na uměleckých záměrech operativně přizpůsobovat (srov. kap. 3.2). Tuto tendenci odhalila též konfrontace lokálních popisů s popisy obecné povahy, které v naprosté převaze rozdělují Šumavu na tu před vichřicí — původní — a na tu po vichřici — zaniklou. Detailní porovnání románů *Ze světa lesních samot* a *V ráji Šumavském* však ukázalo, že čistě podle lokálních popisů se děje obou románů odehrávají v prostředích velmi podobné kvality. Klostermannova Šumava — rozšířený a diskurzivně etablovaný pojem³⁰ — tak objektivně nemá jasný denotát. Podle analýzy lokálních popisů lze dokonce prohlásit, že přírodní prostředí Šumavy se v rozporu s tradovaným výkladem vlivem vichřice příliš nezměnilo.

Přistoupím-li na optiku, která v případě Klostermannova díla zaměřuje geografickou exaktnost za očekávání objektivitu v popisech prostředí, musím konstatovat, že navzdory nezpochybnitelné preciznosti lokálních popisů, které na mnoha místech pravděpodobně věrně odrážejí dobovou podobu dílčích oblastí,³¹ nepodává autor ve svém díle takový obraz Šumavy poslední čtvrtiny 19. století, který by bylo lze považovat za koherentní, a tedy dokumentárně plně relevantní. Výjimku tvoří pouze román *Ze světa lesních samot*, který však v konfrontaci s ostatními díly jako dokument selhává taktéž (viz kap. 3.3.I).

Klostermannovy popisy prostředí opakovaně narážejí nejen na potřeby ostatních složek textu, ale také na sentiment člověka, který nedokáže přijmout změnu, již jeho milované přírodní scenérie prošly. Vichřice, která na podzim roku 1870 skutečně v oblastech, které Karel Klostermann dobře znal, způsobila rozsáhlé polomy, přivedla zjitřeného spisovatele pod dojem rozpadu „původního“ lesa k vytvoření narativu o definitivním záni-

30 „Klostermannova Šumava“ nebo také „Šumava Karla Klostermanna“ je častým synonymem pro Šumavu starou či minulou. Srov. tituly knih *Klostermannova Šumava* (VANEŠ 1988), *Šumavou Karla Klostermanna* (ROUČKA 2008), ale také výstavu *Šumava Karla Klostermanna* (viz PETRÁŠ ET AL. 2008) nebo četné doklady z tisku, např.: „[...] temné hvozdy střídané nehostinnými rašeliništi halícími se do závoje mlh, k tomu počásí, že by psa nevyhnal. Tak toto bychom označili za Klostermannovu Šumavu [...]“ (POKORNÝ 2008) nebo „Národní park se tomu brání, přestože mnohé části někdejší Klostermannovy zelené Šumavy už spíše připomínají šedivý národní hřbitov“ (PEROUTKA 2009).

31 Jak už jsem naznačil v úvodu, skutečná podoba lokalit není známá. Lze ji pouze rekonstruovat z velmi nespolehlivých dobových lesnických map (JELÍNEK 2005), z nečetných obrazů a fotografií nebo pomocí analýzy struktury a stáří současných porostů (srov. SVOBODA — JANDA — NAGEL — FRAVER — REJZEK — BAČE 2012; ČADA — SVOBODA — JANDA 2013).

ku Šumavy. Koncepty původnosti, krásy, stability a zlomu se plně projevují v těch popisech prostředí, jež jsem nazval globálními (viz kap. 3.2). Jejich protějšek — dominující popisy lokální — však paradoxně tento narativ popírají. Zjištění, podle něhož nejednoznačné užívání pojmu *prales* umožnilo autorovi území téže kvality podle okolností hodnotit jako prales i jako prales bývalý (viz kap. 3.4), vede k potřebě zásadního přehodnocení Klostermannovy pozice v diskuzi o Šumavě. Ačkoli se Karel Klostermann může zdát být dokumentaristou poctivým, jeho způsob interpretace událostí, kterou představuje především ve svých globálních popisech a v samotném tématu díla, tomu neodpovídá.

Klostermannovy limity vycházející dílem z jeho romantického založení, jež se projevilo neschopností interpretovat částečnou (i když nepochybně výraznou) proměnu přírodního prostředí jinak než jako jeho zánik, a dílem z potřeby překračovat hranice beletrie směrem k dokumentu, daly vzniknout jedinečným textům, které — navzdory ambivalenci ve výkladu přírodních jevů — nesou srozumitelný příběh o „reálném“ zániku „staré Šumavy“. Bezprostřední a stále trvajícím čtenářský ohlas pramenící též z nedostatku či spíše obecné absence místní kolektivní paměti (srov. HALBWACHS 2009; KUBIŠOVÁ 2014), která mimochodem neobsahovala a neobsahuje příběhy o ničivých vichřicích ze čtyřicátých let 19. a z osmdesátých let 18. století (srov. SVOBODA — JANDA — NAGEL — FRAVER — REJZEK — BAČE 2012: 94, ZEITHAMMER 1902: 76), pak vytvořil opačný tlak požadující po Klostermannově uměleckém díle nekomplikovanou reprezentaci minulosti regionu. Uživatelé (nikoli jen čtenáři)³² Klostermannovy tvorby tak z repertoáru jeho popisů tradičně vybírají/předávají pouze ty motivy, jež ve své součinnosti vytvářejí koherentní a silný obraz (srov. NORA 1998: 9) — jedná se o nečetné obecné popisy, na jejichž základě lze „rekonstruovat“ přesvědčivé vyprávění o „bývalé Šumavě“. Karel Klostermann proto navzdory své nekonzistentnosti zastává nejen roli tvůrce a záštity kolektivní paměti, ale zároveň také roli toho, jehož dílo bylo/je právě potřebou této paměti dotvářeno, selektováno či přímo deformováno.

Prameny

HOLUB, Radovan

2006 „Nebojme se ponechat lesům více volnosti“; *Listy Prachaticka* XIII, 22. 2., s. 16

32 Mám na mysli také ty, kteří s Karlem Klostermannem vcházejí do kontaktu nikoli čtenářsky, nýbrž pouze v rámci školní výuky (učitele — čtenáře příruček — jejich žáky), ale také ty, jež Klostermannova díla poznávají prostřednictvím citací v novinách, výstav nebo textů na památných místech.

JIRSA, Tomáš

2006 „Nechme mýty jejich osudu a říkejme pravdu“; *Listy Písecka* XIII, 12. 9., s. 12

JIRSA, Tomáš — PITHART, Petr

2008 „Neodepisujeme srdce Šumavy“; *Lidové noviny* XXI, 15. 7., s. 9

JUST, Vladimír

1996 „Kalamita“; *Literární noviny* VII, č. 33, s. 3

KLOSTERMANN, Karel

1908 *Urvané listy* (Praha: J. R. Vilímek)

1910 *Odyssea soudního sluhy* (Praha: J. R. Vilímek)

1925 *Ze Šumavy*; přel. Marie Stunová (Praha: J. R. Vilímek) [1890]

1926 *Červánky mého mládí* (Praha: J. R. Vilímek)

1937 *Skláři* (Praha: J. R. Vilímek) [1897]

1971 *V srdci šumavských hvozdů* (Praha: Odeon) [1896]

1972 *V ráji šumavském* (Praha: Odeon) [1893]

1986 *Črty ze Šumavy*; přel. Bohumil Nohejl (Plzeň: Západočeské nakladatelství) [1890]

1999 *Ze světa lesních samot* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny) [1891]

2007 *Šumavská dramata* (Strakonice: Hrad)

2012 *Vzpomínky na Šumavu II* (Strakonice: Hrad)

MAJER, Vladimír

2010 „Klostermann spojuje“; *Českokobudějovický deník* V, 8. 3., <http://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/klostermann-spojuje20100308.html>; přístup 8. 7. 2017

PEROUTKA, Ferdinand jr.

2009 „Jandák na Klostermannově Šumavě“; 26. 8., <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/nazory/1388609-jandak-na-klostermannove-sumave>>; přístup 8. 7. 2017

POKORNÝ, Milan

1999 „Jak vypadala Šumava po první ‚broučkové‘ kalamitě začátkem 70. let minulého století“; *Klatovský deník* VII, 14. 8., s. 11

POKORNÝ, Petr

2008 „Stezka připomíná básníka Šumavy“; *Právo* 1199, 2. 7., s. 12

SÁDLÍKOVÁ, Hana

2008 „Šumava oslavuje svého spisovatele Klostermanna“; *Mladá fronta Dnes* XIX, 23. 4., s. 4

Literatura

ČADA, Vojtěch — SVOBODA, Miroslav — JANDA, Pavel

2013 „Dendrochronological reconstruction of the disturbance history and past development of the mountain Norway spruce in the Bohemian Forest, central Europe“; *Forest Ecology and Management* 295, s. 59–68

ČEČETKA, František Josef

1923 „Básník Šumavy“; in Karel Klostermann: *Klostermann mládeži* (Praha: J. R. Vilímek), s. 5–10

HALBWACHS, Maurice

- 2009 *Kolektivní paměť*; přel. Yasar Abu Ghosh, Marie Černá, Kateřina Gajdošová, Barbora Spalová (Praha: Sociologické nakladatelství) [1950]

HOŘEJŠÍ, Michal

- 2015a „*Šumava Karla Klostermanna* — Prostředí románu *Ze světa lesních samot*“; *Šumava, čtvrtletník Správy Národního parku Šumava XX*, léto, s. 22–23
- 2015b „*Šumava Karla Klostermanna* — Prostředí *Ráje šumavského a Črt ze Šumavy*“; *Šumava, čtvrtletník Správy Národního parku Šumava XX*, podzim, s. 24–25
- 2015c „*Šumava Karla Klostermanna* — Co se pod tímto pojmem skrývá?“; *Šumava, čtvrtletník Správy Národního parku Šumava XX*, zima, s. 24–25
- 2015d „Národní park Šumava: Hruška vs. Stráský, dva rozhovory z března 2011“; *Studies in Applied Linguistics VI (I)*, s. 47–69
- 2016a „Co je to Šumava? Proměny jejího vymezení a recepce“; in Jaroslav David (ed.): *Kulturní dědictví a paměť míst* (Ostrava: Ostravská univerzita), s. 144–156
- 2016b „Šumava v díle Karla Klostermanna“; in Karel Klostermann: *Velebnost, melancholie, hrůza* (Praha: Take Take Take), s. 7–15
- 2017 „Obraz Karla Klostermanna v české (literární) historiografii“; *Slovo a smysl XIV (27)*, s. 60–74

HOŘEJŠÍ, Michal — MOCŇÁK, Michal

- 2016 „Korpus textů o Šumavě“; < <http://sumava-corpus.narra.eu> >, přístup 20. 5. 2017

JANÁČKOVÁ, Jaroslava

- 1985 „Klostermann povídkář“; in eadem: *Stoletou alejí* (Praha: Československý spisovatel), s. 176–183
- 2008 „Beletrista Klostermann v trojí časové tísní“; in Viktor Viktora, Milena Hálková, Pavlína Doležalová (edd.): *V ráji realistickém* (Klatovy: Městská knihovna Klatovy), s. 31–44

JEDLIČKOVÁ, Alice

- 2012 „Od prostředí ke krajině. Pokus o vymezení pojmu oklikou přes realistické zobrazení“; in Jan Malura, Martin Tomášek (edd.): *Krajina. Vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění* (Ostrava: Ostravská univerzita), s. 143–158

JELÍNEK, Josef

- 2005 *Od jihočeských pralesů k hospodářským lesům Šumavy* (Praha: Ministerstvo zemědělství ČR)

KLOSTERMANN, Karel

- 1918 „Fragment autobiografie“; *Vzlet II*, s. 65–68

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška

- 1882 „[Předmluva]“; in František Adolf Šubert (ed.): *Ottovy Čechy, Šumava* (Praha: Nakladatelství Otto), s. II–14

KUBIŠOVÁ, Zuzana

- 2014 „Kolektivní paměť a národní identita“; in Nicolas Maslowski, Jiří Šubrt (edd.): *Kolektivní paměť* (Praha: Karolinum), s. 82–III

LANDA, Miroslav

- 2003 „Těžba a zpracování dřeva“; in kol.: *Šumava: příroda, historie, život* (Praha: Ba-set), s. 573–582

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava

- 2008 „Realismus a literární fikce jako problém didaktický“; in Viktor Viktora, Milena Hálková, Pavlína Doležalová (edd.): *V ráji realistickém* (Klatovy: Městská knihovna Klatovy), s. 101–111

MACURA, Vladimír

- 1992 *Šťastný věk: symboly, emblémy a mýty 1948–1989* (Praha: Pražská imaginace)
1995 *Znamení zrodu: české národní obrození jako kulturní typ* (Jinočany: H & H) [1983]

NERUDA, Jan

- 1894 „Eklogy“; in idem: *Menší cesty* (Praha: F. Topič), s. 232–248

NOHEJL, Bohumil

- 1986 „Zapomenutá knížka o Šumavě“; in Karel Klostermann: *Črty ze Šumavy*; přel. Bohumil Nohejl (Plzeň: Západočeské nakladatelství), s. 5–10

NORA, Pierre

- 1998 „Mezi pamětí a historií. Problematika míst“; in Alban Bensa (ed.): *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd* (Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách), s. 7–31

OSN

- 1891 *Ottův slovník naučný, díl IV.* (Praha: Nakladatelství Otto)

PATERA, Bohumír

- 1889 „[Předmluva]“; in idem: *Obrázky ze Šumavy* (Praha: Alojs Hynek), s. 8–10

PETRÁŠ, Jiří et al.

- 2008 *Šumava Karla Klostermanna. Příběh šumavské podmalby* (České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích)

PLZEŇSKÉ LISTY

- 1897 „U Karla Klostermanna“; *Plzeňské listy* XXXVI, č. 130, 131, s. 1–2, 1

PROCHÁZKOVÁ, Žaneta

- 2008 „Z Kvildy k Horám Kašperským“; in Viktor Viktora, Milena Hálková, Pavlína Doležalová (edd.): *V ráji realistickém* (Klatovy: Městská knihovna Klatovy), s. 57–62

PSJČ

- 1937–1938 *Příruční slovník jazyka českého, díl II.* (Praha: Státní nakladatelství)
1941–1943 *Příruční slovník jazyka českého, díl IV.* (Praha: Školní nakladatelství)

PUTNA, Martin C.

- 2001 „Šumavská literatura: řeky, cesty, modely“; in Vladimír Svatoň, Anna Housková (edd.): *Kultura a místo: studie z komparatistiky III* (Pardubice: Mlejnek), s. 51–96

REGAL, Max

- 1926 *Život a dílo Karla Klostermanna* (Praha: J. R. Vilímeček)

REISIGL, Martin — WODAKOVÁ, Ruth

- 2009 „The Discourse-Historical Approach (DHA)“; in Ruth Wodaková, Michael Meyer (edd.): *Methods of Critical Discourse Analysis* (London: SAGE Publications), s. 87–121

ROUČKA, Zdeněk

- 2008 *Šumavou Karla Klostermanna: obrazy 1875–1914* (Plzeň: ZR & T)

ŘEPKOVÁ, Marie

- 1993 „Karel Klostermann“; in *Lexikon české literatury* II/2. K–L (Praha: Academia), s. 729–731

SSJČ

- 1960 *Slovník spisovného jazyka českého, díl I.* (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd)
- 1964 *Slovník spisovného jazyka českého, díl II.* (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd)

SVOBODA, Miroslav — JANDA, Pavel — NAGEL, Thomas — FRAVER, Shawn — REJZEK, Jan — BAČE, Radek

- 2012 „Disturbance history of an old-growth sub-alpine *Picea abies* stand in the Bohemian Forest, Czech Republic“; *Journal of Vegetation Science* XXIII, s. 86–97

TICHÝ, Vítězslav

- 1956 „K dílu Karla Klostermanna“; in Karel Klostermann: *V ráji šumavském* (Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění), s. 7–25

TOMÁŠEK, Martin

- 2008 „Mytopoetické aspekty literární krajiny v raných prózách K. Klostermanna“; in Viktor Viktora, Milena Hálková, Pavlína Doležalová (edd.): *V ráji realistickém* (Klatovy: Městská knihovna Klatovy), s. 45–56
- 2016 „Výlety do šumavského hvozdu. Prozaické obrazy Šumavy“; in idem: *Krajiny tvořené slovy. K topologii české literatury devatenáctého století* (Ostrava: Ostravská univerzita), s. 121–139

VANĚK, Václav

- 1999 „Komentář“; in Karel Klostermann: *Ze světa lesních samot* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), s. 259–272

VANEŠ, Sláva

- 1988 *V ráji šumavském* (Plzeň: Západočeské nakladatelství)

WODAKOVÁ, Ruth

- 2001 „The discourse-historical approach“; in Ruth Wodaková, Michael Meyer (edd.): *Methods of Critical Discourse Analysis* (London: SAGE Publications), s. 63–94

ZEITHAMMER, Leopold

- 1902 *Šumava, kraj a lid* (České Budějovice: Vl. n.)

Résumé

This study engages in a critique of the documentary validity of Karel Klostermann's (1848–1923) “Bohemian Forest” work, particularly with regard to the dominant narrative on the destruction of the “original” Bohemian Forest as a result of the unprecedented windstorm of 1870, which is a prominent motif in contemporary discourse on the Bohemian Forest National Park. By excerpting all the descriptions of the natural environment in the novels *Ze světa lesních samot* (From the World of Forest Solitude, 1891), *V ráji šumavském* (The Bohemian Forest Paradise, 1893) and the accompanying *Črt ze Šumavy* (Bohemian Forest Sketch, 1890) I create maps which are then contrasted to each other. By comparing them with the “overall” (general) descriptions, i.e. those relating to each book's entire setting, I came to detect some significant discrepancies. I consider one substantial finding to be that although on the basis of general descriptions, Klostermann stated that the “Bohemian Forest” indeed underwent fundamental disruption in autumn 1870, his local descriptions tend more to indicate that there was no significant change in the ratio of “original” and exploited land resulting from the windstorm, the bark beetle outbreak and subsequent woodcropping. Hence the narrative that is traditionally identified with Klostermann's work primarily arises from an inconsistent interpretation of text associated with the writer's specific role (which, it should be added, is also partially reflected by him) as a creator of the collective memory for the entire region.

Klíčová slova / Keywords

Karel Klostermann — Šumava — Národní park Šumava — kritická analýza diskurzu — narativ — stereotyp — kolektivní paměť — kůrovec

Karel Klostermann — Bohemian Forest — Bohemian Forest National Park — critical discourse analysis — narrative — stereotype — collective memory — bark beetle, bark beetle outbreak